

BİBLİYOGRAFYA :

Buhârî, *et-Târîhu 'ş-şagîr*, II, 378; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dil*, III, 21; İbn Hibbân, *eş-Şikâat*, VIII, 176; İbn Adî, *Esâmî men revâ 'anhüm Muḥammed b. İsmâ'il el-Buḥârî* (nşr. Âmir Hasan Sabrî), Beyrut 1414/1994, s. 114; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, VII, 365-366; Sem'ânî, *el-Ensâb* (Bârûdî), II, 247; V, 631; İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, XIII, 327-331; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, VI, 259-263; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, XI, 398-400; a.mlf., *Târîhu'l-İslâm: sene 241-250*, s. 233-234; a.mlf., *Tezkiretü'l-huffâz*, II, 522-523; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, II, 302-303; Kettânî, *er-Risâletü'l-müstetrafe*, s. 35.

MÜCTEBA UĞUR

HULVÎ, Cemâleddin

(ö. 1064/1654)

Halvetî şeyhlerinin
biyografilerine dair
Lemezât

adlı eseriyle tanınan
mutasavvîf şair.

982'de (1574) İstanbul'da Şehremini civarında doğdu. *Lemezât-ı Hulviyye*'nin sonunda hayatı hakkında geniş bilgi veren Hulvî'nin asıl adı Cemâleddin Mahmud olup saray helvacıbaşlarından Ahmed Ağa'nın oğludur. Babasının mesleği sebebiyle Hulvî mahlasını aldığı kaydedilmekteyse de (*Osmanlı Müellifleri*, I, 61; Hüseyin Vassâf, III, 218) kendisi bu mahlası, şiirle meşgul olmaya başladığı sırada şeyhi Necmeddin Hasan Efendi'nin Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî'nin divanından tef'ül ederek seçtiğini söyler. Hulvî, on dört yaşında iken babasının şeyhi Necmeddin Hasan Efendi ile birlikte hacca gitti. Hac dönüşü helvacılığa başladı. Daha sonra sipahiliğe heves ederek devlet hizmetine girdi ve Dîvân-ı Hümâyûn çavuşu oldu. Bu görevi sırasında kendisine III. Murad tarafından 36.000 akçelik bir zeâmet ihсан edildi ve diğer gelirleriyle birlikte 60.000 akçelik bir imkâna kavuştu. 1007 (1599) yılında Avusturya'ya karşı yapılan Uyvar seferine katılmadığı için elinden alınan zeâmeti, bir süre sonra hizmetlerini göz önünde bulunduran Sadrazam İbrâhim Paşa tarafından iade edildi. Yaptığı işten hoşlanmadığını belirten Hulvî, babasının hatırını kıramayıp bir süre daha Dîvân-ı Hümâyûn çavuşluğunda kaldı. Babasının 1010'da (1601-1602) vefatı üzerine devlet hizmetinden ayrıldı. Daha sonra Mısır'a gittiği, *Lemezât*'ta Şeyh Haşhâşî ve Sersem Mehmed Dede ile 1012'de (1603-

1604) Kahire'de tanıştığını söylemesinden anlaşılmaktadır.

Devlet hizmetinde iken boş vakitlerinde tekkelere dolaştığını, dervişlere yakınlık duyduğunu söyleyen Hulvî, Dîvân-ı Hümâyûn çavuşluğundan ayrılınca rüyasında gördüğü Merkez Efendi'nin işaretine uyarak Koca Mustafa Paşa Âsitânesi postnişini Halvetî-Sünbülî şeyhi Necmeddin Hasan Efendi'ye intisap etti. Seyrû sülûkünü tamamlayıp icâzet aldıktan sonra kendi ifadesine göre gönlüne tekrar hacca gitme, Mısır'a uğrama ve orada Gülşenîliğe intisap etme sevdası düştü. 1028'de (1619) hac dönüşü Mısır'a giden Hulvî, Kahire'de Gülşenî Âsitânesi şeyhi Hasan Efendizâde İbrâhim Efendi'yi ziyaret etti. Kendisine intisap edip hilâfet aldıktan sonra Gülşenîler'in irşadına memur olarak İstanbul'a döndü.

Bazı Sünbülî dervişlerinin Gülşenî olduğu için Hulvî'nin aleyhinde bulunmaları üzerine Necmeddin Hasan Efendi, kendisinin de Gülşenî Zarîfî Hasan Çelebi Efendi'ye biat ettiğini ve onun hizmetinde bulunduğunu söyleyerek dedikoduları önlemiş ve ardından Dâvud Paşa Camii vâizliğine tayin ettirerek Hulvî'yi taltif etmiştir. Hulvî bu görevini daha sonra Sultan Ahmed, Şehzade ve Fâtih camilerinde sürdürmüştür (Şeyhî, s. 552).

Devrin meşhur Halvetî şeyhlerinden Nûreddinzâde'nin kızıyla evlenen Hulvî, babasından kendisine intikal eden Şehremini'ndeki evini 1035'te (1626) tekke haline getirerek zengin gelirler vakfetti. Burada vefatına kadar Sünbülî ve Gülşenî şeyhi olarak irşad hizmetinde bulundu, mukabele günü olan perşembeleri *Meşnevî* okuttu. Kaynaklarda ve kitâbesinde Gülşenî Tekkesi olduğu belirtilen bu tekke daha sonra buranın üçüncü şeyhi, dinî mûsiki bestekârı Ali Şîrûganî Efendi'nin (ö. 1126/1714) adıyla anılmıştır.

1064'te (1654) vefat eden Hulvî tekkesinin hazîresine defnedildi. Ölümüne İstanbullu Nisârî Hüseyin Çelebî, "Cân-ı Hulvî eyledi ikbâl şehd-i cennete" mısraını tarih düşürmüştür. Topkapı tramvay yolu üzerinde bulunan tekke, 1950'den sonra İstanbul'daki imar faaliyetleri sırasında yol genişletilirken yıkılmış ve Hulvî'nin mezarı da ortadan kaldırılmıştır. Tekkenin beş satır halindeki celif sülûs kitâbesinin Şinasi Akbatu tarafından çekilen fotoğrafı M. Serhan Tayşi tarafından *Lemezât*'ın ikinci baskısında yayımlan-

mıştır. *Meşnevî*'yi Süleymaniye Camii mesnevîhanı Şeyh Can Âlim Efendi ve Hamdizâde Ahmed Dede'den okuduğu söylenen Hulvî'nin dinî ilimlerde olduğu kadar edebiyatta da belli bir seviyeye ulaştığı eserlerinden anlaşılmaktadır.

Eserleri. 1. *Lemezât**. Müellifin belirttiğine göre 1018'de (1609) yazılmaya başlanmış ve 1030 Zilhiccesinde (Kasım 1621) tamamlanmıştır. Eser, yirmi iki fasıldan ibaret bir mukaddimeden sonra "lemza" adı verilen otuz iki bölüme, her lemza "zâika" adlı üç alt bölüme ayrılmakta, tetimime ve hâtime kısımlarıyla sona ermektedir. *Lemezât* M. Serhan Tayşi tarafından sadeleştirilerek yayımlanmıştır (İstanbul, ts.,1993). **2. *Divan***. Tam ve mürettep bir nüshası Yapı Kredi Bankası Kütüphanesi'nde bulunan divan (nr. 126) sade bir dille kaleme alınmış ilâhileri ihtiva eder. **3. *Câm-ı Dilnûvâz***. Şebüsterî'nin *Gülşen-i Râz*'ı üzerine yapılan dikkate değer şerhlerden biri olan Lâhicî'nin *Me-fâtîhu'l-icâz fî şerhi Gülşen-i Râz* adlı eserinin kısaltılmak suretiyle yapılmış Türkçe'ye tercümesidir. Eserin 1045'te (1635) müellif hattıyla yazılmış olması kuvvetle muhtemel nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (Şehid Ali Paşa, nr. 1253).

Kaynaklarda, Hulvî'nin vaazarlarından meydana geldiği belirtilen *Kitâbü'n-Ne-sâyih* ve Taşlıcalı Yahyâ Bey'in *Hamse*'sine nazîre olduğu kaydedilen *Hamse* adlı iki eseri daha zikredilmektedir (Şeyhî, s. 552; *Osmanlı Müellifleri*, I, 61).

BİBLİYOGRAFYA :

Cemâleddin Hulvî, *Lemezât-ı Hulviyye ez-Lemeât-ı ulviyye*, Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nr. 4546; a.e. (haz. Mehmet Serhan Tayşi), İstanbul 1993 (neşir, yanlış okuma ve anlamadan kaynaklanan sadeleştirme hataları sebebiyle dikkatli kullanılmalıdır); Şeyhî, *Vekâ-yiu'l-fuzalâ*, s. 551-552; Uşşâkizâde, *Zeyl-i Şekâik* (nşr. H. J. Kissling), Wiesbaden 1965, s. 543-544; Müstakimzâde, *Mecelletü'n-nisâb*, Süleymaniye Ktp., Hâlet Efendi, nr. 628, vr. 188^b; Ahmed Rifat Yağlıkçızâde, *Lugat-ı Tarihîyye ve Coğrafîyye*, İstanbul 1300, III, 165-166; *Sicill-i Osmânî*, V, 320; *Osmanlı Müellifleri*, I, 61; Hüseyin Vassâf, *Sefîne*, III, 218; TÇYK, s. 479-481; Abdülbâki Gölpınarlı, *Gülşen-i Râz Şerhi*, İstanbul 1972, s. VI-VII, 229; Agâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara 1984, s. 112, 430; M. Serhan Tayşi, "Cemâleddin Mahmûd Hulvî", *Sahabe'den Günümüze Allah Dostları*, İstanbul 1995, VIII, 235-237; Zâkir Şükür, "İstanbul Tekkeleri Silsile-i Meşâyihî" (nşr. Şinasi Akbatu), *İslâm Medeniyeti*, IV/4, İstanbul 1980, s. 66-67; Mustafa Kara, "Hulvî, Cemâleddin Mahmud", *TDEA*, IV, 260; Nuri Özcan, "Ali Şîrûganî", *DİA*, II, 454.

MUSTAFA UZUN